

ПАК ЧОН ХИ МЕН МУН ДЖЕ ИННІҢ КОРЕЯ РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ГҮЛДЕНУІНЕ ЖҮРГІЗГЕН САЯСАТЫ

Оразғалиева Саида Аманкелдықызы

o.saida_99@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Халықаралықарлық қатынастар факультеті,

Шығыстану кафедрасының 3 курс студенті

Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – Абжаппарова Б.Ж.

Оңтүстік Корея - екінші дүниежүзілік соғыстан кейін және корей соғысын аяқтаған соң тез қалпына келтіруге мүмкіндік алып, қазіргі таңда белсенді дамып келе жатқан терең тарихы бар, экономикасы дамыған ел. Үкіметтің табысты реформалары мен ойластырылған қазіргі заманғы экономикалық саясат ЖІӨ-нің тұрақты өсуіне және мемлекет тұрғындарының өмір сүру сапасының жақсаруына ықпал етеді.

Оңтүстік Корея экономикасының 60-80 жылдары қарқынды өсуі либералды даму моделінің пайдасына дәлел ретінде алып келеді. Мұндай керемет шынымен орын алды. 1961 жылдан бастап Оңтүстік Корея экспоненциалды экономикалық өсімді көрсете бастады. Бұл бастапқы шарттарды ескеретін болсақ, өте таңқаларлық жағдай. Бұл елдің даму моделі Оңтүстік Кореяның бұрынғы президенті Пак Чон Хи кітабында егжей-тегжейлі сипатталған. Басқа да мысалдар және басқа да кітаптар бар, бірақ менің ойымша, бұл кітап жалпы тізімнен бөлінеді, өйткені Пак Чон Хи қоғамның дамуын қамтамасыз ететін негізгі сәттерді айқын сипаттады. Ол қазіргі заманғы экономикалық теориядан тыс тұрған, этиканы және оның экономикалық заңдарға әсерін есепке алмай отырған мәселелерді қозғады [1, 442 б.].

Оңтүстік Корея 20 ғасырдың бірінші жартысы Жапония отары болды. Әрине, бұл уақытта қандай да бір экономикалық даму туралы сөз бола алмады. Халықтың жан басына шаққандағы ІЖӨ деңгейі бойынша (1960 жылы халықтың жан басына шаққанда 80 USD), Корея көптеген африкалық елдерден де артта қалды. Корея соғыстан кейінгі жылдары АҚШ беретін өтеусіз несиелерге өмір сүрді. Сондай-ақ, Корей түбегі пайдалы қазбаларға қатысты кедей екенін ескеру қажет. Кореядағы ауыл шаруашылығын таулы жерлерге байланысты дамыту қиын. Корея экспорт туралы айтпағанда, азық-түлікке деген өз қажеттіліктерін тіпті қамтамасыз ете алмады.

1950-ші жылдардың соңында Оңтүстік Кореяда күрделі саяси жағдай қалыптасты және 1961 жылдың көктемінде әскери төңкеріс нәтижесінде осы дамымаған толқында билік әскери тұтқынға алынды. Оларды генерал Пак Чон Хи басқарды, 1979 жылға дейін билікте болды.

1960-шы жылдардың басында билікке генерал Пак Чон Хи келді, ол өмірдің барлық салаларында шұғыл өзгерістер қажеттілігін түсінді, бірақ экономикаға басымдық берді. Оның саясаты мемлекеттік капитализм мен еркін экономикада құрылды. Реформалардың негізі орталықтандырылған басқаруды енгізу болды, бұл аграрлық өткенінен тез құтылуға және индустриялық әлемге басып өтуге мүмкіндік берді. Пак Чон Хи жүргізген негізгі реформаларға мыналар жатады:

- Чеболь – қызметтің әртүрлі бағыттары бар ірі жеке конгломераттар құру.
- Көлік, энергетикалық, порт коммуникацияларының мемлекет билігіне өтуі.
- Сумен жабдықтау, сондай-ақ, бақыланып отырған үкімет.
- Банк жүйесі, аграрлық сектор, халық шаруашылығы және ауыл шаруашылығы

дамыды.

- Шаруалар өсірушілердің қарыздары бойынша төлемдерден босатылды.
- Ауыл шаруашылығы өнімдерінің бағасы қолдау тапты.

- Банктерге инвестициялар мен кредиттер тартыла бастады. Олар үшін арнайы салық жеңілдіктерін жасады.

- Басты инвесторлар Құрама Штаттар мен Жапония болды.

Пак Чон Хи Үкіметі жұмыссыздық деңгейін азайтуға, экономиканы басқарудың тиімді жүйесін құруға, өнеркәсіптің дамуына ықпал етуге, еңбек экспорты мен тиімділігін арттыруға ұмтылды. Қайта құру экспорттық салада, әскери-өнеркәсіптік кешенде, құрылыста жүргізілді. Қызмет көрсету, сауда, өндіріс, экспорт, коммуникациялар, электроника салаларымен айналысатын чеболдар құру дамуға қолайлы болды. Чеболдарды дамытуға инвесторлар мен мемлекеттен ірі сома берілді. Ең ірі конгломераттар Самсунг, ДЭУ, Хюндай, Голдстар компаниялары болды.

Сонымен, Оңтүстік Кореяның экономикалық ғажабының негізгі құпиялары қандай? Неге Оңтүстік Корея бұл сәтті болды, ал либералды экономикасы бар ондаған елдер бұл мүмкін емес? Менің ойымша, Оңтүстік Кореялық табыстың негізгі құраушылары:

- Экономиканы қатаң мемлекеттік басқару.
- Мемлекеттік жоспарлау.
- Көлік пен банк жүйесін мемлекет меншігіне алу.

Көріп отырғанымыздай, Оңтүстік Кореяда нарықтың көрінбейтін қолы экономикалық дамуға кедергі келтірмеді. Сиқырлы табыс формуласы қарапайым: диктатура + арзан жұмыс күші + шетелдік ақша = Оңтүстік Корея кереметі. Міне, бұл табысты қайталау екіталай деп ойлаймын.

Үкіметті қайта құру бағдарламасы елдегі жағдайды ескере отырып әзірленген 5 жылдық жоспарға негізделді. Алғашқы бесжылдық жоспарлар ерекше маңызды болды:

1. 1962-1966 жж. – минералдық тыңайтқыштар мен электр энергиясы өндірісін, мұнай-химия және цемент өнеркәсібін қалпына келтіру.

2. 1967-1971 жж. -болат өндірісін жаңғырту, машина жасау, химия салаларын дамыту.

3. 1972-1976 жылдары-акцент экономиканы экспорттық-бағдарлы экономикаға айналдыру үшін жасалды. Бұл кезеңде инвестициялар негізінен ауыр, мұнай өңдеу, химия өнеркәсібіне, машина жасауға, электроникаға салынған.

4. 1977-1981 жж. - басқа елдерде және басқа нарықтарда бәсекеге қабілетті өнім шығара бастады. Басты рөлді ғылымды қажет ететін салалар ойнады, бұл экспортты 45% - ға дейін ұлғайтуға мүмкіндік берді [3, 167 б.].

Бес жылдық жоспарлар арқылы реформалау проблемасыз болған жоқ. Алдымен арзан тауарлар мен өнімдер ғана өндіріліп, соның салдарынан протекционизм саясатын жүргізу және Оңтүстік Корея өнімдерінің басқа елдердің тауарларымен бәсекелесу қабілеті болды. 1970-ші жылдардың соңында Экспорт әлемдік дағдарыспен және мұнай бағасының өсуімен шектелді. Бірнеше жыл тұрақты инфляция мен ЖІӨ-нің теріс көрсеткіштерінен кейін 1980 жылдары Үкімет экономиканы ауқымды құрылымдық қайта құруға көшті. Онжылдықтың соңында экономиканы сауықтырудың алғашқы белгілері пайда болды. Атап айтқанда, ЖІӨ өсімі жылына орта есеппен 9% - ға өсті, халық тұтынатын тауарлардың бағасы өсті, экономикалық даму үшін негіз болған ішкі нарық тұрақтанды. Үкімет біртіндеп тауар экспортынан халықты өзін-өзі қамтамасыз етуге көшті. Мұндай шара басқа мемлекеттердің инвестицияларына тәуелділікті азайту үшін қажет болды.

Жиырма жылдан астам уақыт бойы Оңтүстік Корея экономикасы оң динамиканы көрсетіп келеді. Атап айтқанда, ЖІӨ жыл сайын 9-10% өсуде, кейбір жылдары 14% - ға дейін жетті. Басқа нәтижелерге мыналар жатады: корей тауарларының экспорты белсенді өсуде, бұл Оңтүстік Кореяның өнім экспорты бойынша әлемде 8-ші орынға ие болуына мүмкіндік берді. Мемлекет экономикасына валюта салу. Табыс өсіп келе жатқан халықаралық сауданы 700-800 миллиард долларға дейін ұлғайту. Оңтүстік Корея технологияларды және технологиялық өнімдерді экспорттау бойынша бесінші орында тұр, тек Қытай, Германия, АҚШ, Сингапур ғана алға жылжуда. Ел кеме жасау бойынша әлемде жетекші орынға ие болды. Теңіз кемелерінің құрылысына түсетін әлемдік тапсырыстардың

40% - ын бақылайтын жаңа компаниялар салынып жатыр. Жұмысшылардың өндірістік жұмыс қабілеттілігі күрт өсті, олар тіпті жапондықтардан да кетті [3, 50-51 б.].

Сонымен қатар. Корея Республикасының қазіргі президенті Мун Чжэ Иннің «Күн жылуы» атты саясаты Кореяның дамуына, КХДР-мен ара-қатынасын реттеуге бағытталған. Мун Чжэ Ин қызметке кіріскен кезде өз саясатының негізгі бағыттарын белгіледі. Негізгі уәделер оның алдында сынға алған непотизм мен сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес болды. Мун Чжэ Ин «бос қолдарымен қызметке кірісіп, бекетті бос қолдарымен қалдыратын президент болады» деп мәлімдеді. Сонымен қатар, ол «билікті халыққа жақындатуға» уәде берді, сайлаушылардың қажеттіліктерін толық көлемде түсіну үшін ел азаматтарымен тұрақты кездесулер өткізіп отырды. Оның әкімшілігінің шешімі бойынша бюджет саласында қосымша 12 мың жұмыс орнын құру жөніндегі мемлекеттік бағдарлама іске қосылды. 2017 жылдың маусым айында мақұлданған құжатты іске асыру шығындары шамамен 9,8 млрд АҚШ долларын құрауы тиіс. Бұл шаралар қазіргі уақытта 9% - дан асатын жастар арасында жұмыссыздықты қысқартуға көмектеседі деп күтілуде. Сонымен қатар, Мун Чжэ Ин ең төменгі жалақыны кезең-кезеңмен арттыруды қолдайды. Мәселен, 2018 жылдан бастап оның көлемі 17% - ға ұлғайып, сағатына 6,7 долларға жетті. Бағдарламаның мақсаты-2022 жылғы президенттік мерзім аяқталғанға дейін ең төменгі еңбекақы мөлшерін 9,4 долларға дейін жеткізу.

Мун Чжэ Иннің маңызды бастамасы денсаулық сақтау жүйесін реформалау болды. Оған жұмсалатын шығындар 27 млрд долларды құрайды. Мемлекеттік сақтандыру медициналық қорының көлемін оның қаржысынан азаматтардың денсаулық сақтау қызметтеріне жұмсалатын шығындарын 70% - ға дейін жабу көзделіп отыр. Президенттің әлеуметтік саланы реформалау жөніндегі кең ауқымды жобалары оппозиция тарапынан сынға ұшырауда. Сонымен, оппоненттер ұсынылған Мун Чжэ Ин өзге реформалар ел бюджеті үшін көп ауыртпалық болады деп қауіптенеді.

Лауазымына кірісе отырып Мун Чжэ Ин халықаралық қатынастар саласындағы көпвекторлы саясатқа көшуді жариялады және бұл ретте Корея Республикасының АҚШ-пен стратегиялық одаққа бейімділігін растады. Бұдан басқа, РФ, бұрынғы КСРО елдерімен, Моңғолия, КХДР және Қытаймен қарым-қатынасты дамыту үшін ерекше орган, экономикалық ынтымақтастық комитеті құрылды.

Нәтижесінде, 2018 жылдың 27 сәуірінде Оңтүстік Корея президенті Мун Чжэ Ин КХДР аумағына тұңғыш рет қадам жасады. Оңтүстік Корея басшысы Корей соғысының қорытындысы бойынша екі Корея мемлекетін бөлетін демаркациялық сызықтан көрші елдің көшбасшысы Ким Чен Ынмен қол алысты. Содан кейін Солтүстік Корея басшысының шақыруы бойынша ол шекара сызығын басып өтті. Кездесу Пханмундж шекара маңындағы ауылда өтті. Оңтүстік Кореядағы бұл тарихи оқиғаға ерекше мән береді. Оңтүстік Кореялық БАҚ кездесуді кеңінен жариялап, Мун Чжэ Ин Солтүстік Кореяның аумағына келген алғашқы Оңтүстік Кореялық басшы болғанын атап өтті [4].

Сонымен, Оңтүстік Кореяның экономикалық дамуы тұрақты, белсенді және үдемелі болуы үшін Үкімет пен ел тұрғындары дәстүрлі жүйе арқылы өтуге тура келді. Нәтижесінде, қазір мемлекет экономикасы әлемнің ең үздік және перспективалы экономикаларының ТОП-20 ел қатарына кіреді. Оңтүстік Корея бүкіл әлемнің инвесторлары үшін тартымды болып табылатын жоғары дамыған азиялық елге айналды. Сарапшылар, кәсіпкерлер мен бизнесмендер Оңтүстік Кореяда бизнес жүргізу, жаңа жұмыс орындарын ашу және түрлі қаржы жобаларын жүзеге асыру оңай екенін атап өтті.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Jinwung Kim, A History of Korea: From “Land of the Morning Calm” to States in Conflict (Bloomington: Indiana University Press, 2012), 442 б.
2. Myung-koo Kang, “Compressed Modernization and the Formation of a Developmentalist Mentalité,” in Reassessing the Park Chung Hee Era, 1961-1979: Development, Political

- Thought, Democracy, & Cultural Influence, ed., Clark W. Sorensen and Hyung-A Kim (Seattle: University of Washington Press, 2011), PDF e-book, 167 б.
3. Sungjoo Han, "South Korea: The Political Economy of Dependency," Asian Survey 14, no. 1 (January 1974): 50-51 б.
  4. Электронды ресурсы. Энциклопедия (<https://tass.ru/encyclopedia/person/mun-chzhe-in>).

ӘОЖ 327.56

ҚАТАР МЕН САУД АРАБИЯСЫ АРАСЫНДАҒЫ САЯСИ ҚАҚТЫҒЫСТАР

Сәрсенғалиева Амангүл Сәрсенғалиқызы

amangul.sarsengalieva@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ Халықаралық қатынастар факультеті,
Шығыстану кафедрасының 4 курс студенті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Ғылыми жетекші – Құрманғали Г.Қ.

Парсы шығанағында орналасқан Қатардың Сауд Арабиясы Корольдігімен дипломатиялық қарым-қатынасы 1971 жылы тәуелсіздігін Ұлыбританиядан алғаннан кейін басталды. Бастапқыда екі мұсылман мемлекетінің өзара қатынасы жоғары деңгейде дамыған. 1995 жылы билік басына Хамад бин Халифа Аль-Тани келген соң екі ел арасында кішігірім өзгерістер енгізілді. Әлемді дүрліктіріп, «Араб көктемі» деген атпен танылған 2011 жылғы төңкеріс барлық араб елдерін әлсіреткен. Бұл төңкеріс басталған соң Қатар мемлекеті Тунис, Ливия, Египет және Сириядағы әртүрлі саяси қозғалыстарды қаруландырып, оқытумен айналысуға кірісті. 2014 жылы саясаттанушы Набил Эннаси Сауд Арабиясы мен Қатар арасындағы қақтығыс екі мемлекеттің Египеттегі саяси дағдарысқа қатысты әртүрлі көзқарастардың себебінен болғанын айтты [1]. 2014 жылы наурызда Сауд Арабиясы, БАӘ және Бахрейн Доханың осы елдерге сәйкес олардың қауіпсіздігі мен тұрақтылығына қауіп төндіретін қозғалыстарға қолдау білдіруіне наразылық білдірді. Осы уақыттан бастап Сауд Арабиясы мен Қатардың саяси-дипломатиялық қарым-қатынасы өрши бастады.

2017 жылы 5 маусымда Сауд Арабиясы Корольдігі, Бахрейн, Біріккен Араб Әмірліктері (БАӘ) және Египет өз елшілерін Дохадан бірден шақыртып алды. Қатардың жалғыз құрлық шекарасын жауып, ұшақтарының әуе кеңістігіне ұшуына тыйым салды. Тіпті порттарға кемелердің кіріп тоқтауына да рұқсат бермеді. Осылайша Парсы шығанағындағы антиқатарлық квартет нақты блокаданы жариялады [2]. Сонымен қатар олар өз территориясындағы Қатар азаматтарынан екі апта ішінде кетуді талап етіп, Қатарда тұратын азаматтарына елге оралуды бұйырды. 2017 жылдың мамыр айының соңында Сауд Арабиясы Корольдігі мен БАӘ барлық қатарлық БАҚ-тарға және бірінші кезекте Al Jazeera-ға тыйым салды. Себебі Qatar News Agency-дің Қатар әмірі Тамим бин Хамад Аль-Тани Иранды Ислам державасы екенін мойындап, Сауд Арабиясының ішкі және сыртқы саясатын ашық түрде сынға алды. Доха бұл ақпаратты тез арада теріске шығарды және ақпарат агенттігінің сайты бұзылды деп мәлімдеді. Алайда Эр-Рияд бұл мәселе бойынша ешқандай түсіндірме бермей, бірден Қатармен дипломатиялық және басқа да қарым-қатынастарды үзді. Кейін Біріккен Араб Әмірліктері мен Бахрейн де саудиялықтардың ізін жалғап, Қатармен дипломатиялық қатынастарын үзеді. Араб мемлекеттерінің квартеті Қатармен барлық шекараны жауып, Йемендегі соғысты жүргізетін коалициядан шығарып, аталған мемлекетке қойған 13 талаптардың тізімін жариялады: террористік ұйымдарды қолдауды тоқтатуды, Түркияның әскери базасын жабуды, көрші мемлекеттердің ішкі істеріне араласуды тоқтатуды, Al Jazeera және басқа да бірқатар БАҚ-тарды жабуды және т.б. мәселелерді талап етті [3]. Қатарлықтар ультиматумды егеменді мемлекет үшін лайықсыз деп қабылдамай, антиқатарлық квартеттің бұл оқшауламасы «ешқандай заңдық